

הקדמה

כתיבת היסטוריה מקיפה של הציור המודרני אינה בת־ביצוע בהווה, ולו גם מן הסיבה שהיסטוריה זו עדיין לא הגיעה לקצה תהליך התפתחותה. עם זאת נראה לי כי יש לנסות ולתאר בקצרה — למען הציבור הרחב ובתוך הגבולות שהציב המוֹל — את התנועות השונות שיחדיו חוללו שינוי כה מורכב באמנות הציור בחמישים השנים האחרונות. כדי להימנע מרשימה מייגעת של שמות ותאריכים (שהיתה עלולה היא עצמה למלא את מרבית דפי הספר), היה עלי לנקוט פעולה נמרצת ולהשמיט מתוך התיאור פרטים מעוטי־חשיבות שעלולים היו לפגום בשטף הסיפור. אין ספק שבחירת השמות והאירועים מצביעה על נטייה אישית, אולם השתדלתי כמיטב יכולתי, בכל פעם שחשתי בדבר, להימנע מסילופים העלולים לנבוע מכך, ותקוותי היא שמאמצי אמנם נשאו פרי.

מספר השמטות העלולות להתפרש בטעות כמשפט־קדום טעונות הסבר. לדוגמה, לא כללתי את אַנרי רוסו בין מבשרי הציור המודרני, למרות הפרסום הרב שזכה לו בקרב הציירים המודרניים. הסיבה לכך היא שהנאיביות שבסגנונו אינה כלל מן הקווים האֶפייניים לציור המוֹ-דרני; והדבר נכון גם לגבי שאר הציירים ה"נאיביים" בני זמננו כולם — מוריס הירשפילד, איואן גֶנְרַאליק, ג'וזף פיקֶט, ג'ון קיין, לואי ויוין, אנדרה בושאן וקאמיל בּוּמבּוּאָה — קבוצה ניכרת ומקסימה, אך בכל זאת נטולת השפעה על הזרם הראשי של הציור בן־זמננו.

מסיבה דומה לא כללתי בספרי את הציור הריאליסטי, ובזמני נכח לאותו סגנון ציור הממשיך, בשינוי מועט, את המסורות האקאדמיות של המאה ה-19. אינני מתכוון לשיכלול הרב ולערוך התמציתי אשר ביצירתיהם של ציירים כמו אדוארד הופר, באלטיס, בייסליאן, גראר או סטאנלי ספנסר (ורשימה זו היא מקרים בלבד) – אין ספק שהן שייכות להיסטוריה של האמנות בתיזמנו, אך לא להיסטוריה של הסגנון המיוחד הקרוי "מודרני". כבר הגדרתי סגנון זה כ"מורכב", אך למרות היותו כזה (ר"מורכב" פירושו גם "מנוון"), הרי ניכרת בו אחדות של מונה, המבדילה אותו לחלוטין מן הציור של תקופות קודמות – המונה היא, כפי שביטא זאת קליי, לא לשקף את הנראה-לעין אלא לעשותו. מכל מקום, זהו תבחין המודרניות שבו בחרתי, ועל פיו החלטתי מה לכלול בספרי ומה לא.

אף על פי כן, יש אמנים מסוימים שראיתי להשמיטם, אבל מתוך הרגשת אשמה כבדה. מוריס אוטרילו, לדוגמה, הוא אחד הציירים המדעים ביותר בתקופתנו, אולם אין ספק שכוונתו היתה לשקף את הנראה-לעין, והוא שמר אמונים לסגנון של דור קודם – דיל באסן הוא אמן גדול אחר שאיני יכול להיכלל בקטגוריה שלנו. השמטה אחרת שלי, שניתן לערער עליה יותר מאשר על קודמותיה, היא זאת של האסכולה המקסיקאית בתיזמנו – דיאגו ריבארה, חוזה אורוזקו ואלפארו סיקיירוס. בדומה לאחדים מבני-דורם הרוסיים פנו אמנים אלה ביצירותיהם לאפיק תעמולתי – ובכך נפרדו, לדעתי, מן הזרם העיקרי של התקדמות הסגנון האמנותי, שבו לבדו אדון בספרי.

היסטוריה תמציתית מעין זו שלפנינו היא, לדעת המחבר, סיכום כל הידוע בנושא. הידוע נשאר מפוזר בחלקו הגדול, אך בשנים האחרונות הוחל לעשות למען גיבושו ההכרחי. בהקשר זה רצוני להביע את תודתי העמוקה למוזיאון לאמנות מודרנית בניו-יורק בעבור פרסומיו ובעבור הביבליוגרפיה הנפלאה שחיבר הספרן שלו, מר ברנארד קארפל. עובדה מוזרה אך ידועה היטב היא, שרשימות הנערכות בזמננו תכופות אינן עולות בקנה-אחד, ואפילו האמנים סותרים לעתים את דברי עצמם בהצהרותיהם הכתובות. במסיבות כאלה קיבלתי בדרך כלל את הנאמר בפרסומי "המוזיאון לאמנות מודרנית". מלבד מקור אינפורמציה זה, נעזרתי בשני מלומדים – הקשורים באותו מוזיאון – אשר להם חב

תודה כל חוקר אמנות בן תקופתנו. כוונתי היא למר אלפרד באר הבן ולמר ג'ון ריואלד. עבודותיו של מר ריואלד, "ההיסטוריה של האימפרסיוניזם" ו"ההיסטוריה של הפוסט-אימפרסיוניזם", מתבססות על מחקר מקיף ויסודי ויש לראותן כבנות-סמך. דבר זה עצמו אמור גם לגבי המונוגרפיות שהקדיש מר באר למאטיס ולפיקאסו; והקאטאלוגים הרבים שערך היו לי למקור-ידיעות רב-ערך. רצוני להזכיר כמו כן את עבודתו החלוצית של פרופסור ויל גרומן על האמנות הגרמנית המודרנית, ובייחוד את המונוגרפיות החשובות שחיבר על פאול קליי ועל קאנדינסקי.

ב"ביבליוגרפיה" ניסיתי להנחות את הקורא המעוניין לעבור מסקירה זו ללימוד מפורט יותר של השלבים השונים באמנות המודרנית; אך שוב עלי להדגיש, כי רשימה ביבליוגרפית זו מיועדת לקורא הרגיל, יותר מאשר למומחה.

עלי להודות לכל האמנים, האספנים והגלריות לאמנות, שסייעו בידי לאסוף את התצלומים הרבים הדרושים למטרות הדגמה בספרי זה. יצירותיהם של כ-400 ציירים מובאות בגוף הספר וב"סקירה בתמונות". בלי ספק חלו השמטות הנובעות משיכחה, אולם יש להבין כי החל בנקודה מסוימת מלאכת הבחירה היא שרירותית בהכרח; ועלי להתנצל בפני אותם אמנים שיצירותיהם לא הודגמו בספרי ואשר לדעתי, כמו לדעתם, זכאים היו אף הם לייצוג מתאים.

ספר ענייני, המסייע לקורא להבין כהלכה את המודרניזם באמנות. בלשון ציורית ובהירה מתוארים השקפות העולם, התיאוריות, ההתנסות במציאות וההתגברות עליה של גדולי הציירים, יוצרי האסכולות המהפכניות. הסבר מלומד מלווה את תיאור האמצעים הצורניים, שהביעו ומימשו תורות אלה.

פרקי הספר הם: מקורות האמנות המודרנית; ההבקעה; הקוביזם; פוטוריזם, דדאיזם וסוריאליזם; פיקסו, קנדינסקי וקליי; מקורותיה והתפתחותה של "אמנות היחסים המוחלטים"; מקורותיה והתפתחותה של "אמנות הכורח הפנימי"; סקירה בתמונות.

בספר כ־400 צילומי ציורים — רבים מהם בצבעים — הממחישים את הרצאת הדברים ומאפשרים התבוננות, התורמת להבנה ולהנאה. בפרק הסיכום מובאות יצירות נוספות, בסדר כרונולוגי, המהוות מעין תערוכה רטרוספקטיבית, "סקירה בתמונות", ויוצרת התוודעות חווייתית להתפתחות, לדינמיקה ולאקטואליות, המאפיינים את הציור המודרני.

המחבר — סר הרברט ריד — פרופסור לאמנות ומנהל מוזיאונים בבריטניה, הוא מגדולי החוקרים והמפרשים של האמנות המודרנית. ספריו נפוצים ביותר בכל ארצות־התרבות: "משמעותה של האמנות", "הפילוסופיה של האמנות המודרנית", "חינוך באמצעות האמנות", "הפיסול הפרימיטיבי", "תולדות הציור המודרני".